

Egy reneszánsz ember*

Szürke kedd reggel az MTA Történettudományi Intézete várbeli épületének ablaktalan folyosóján, amikor messziről felhangzik a jólmert férfihang: „Jó, hogy látom kolléga úr! Ezt a viccet ismeri?...” Többen a folyosóra lépnek szobáikból, s rögvest derült-ség és kedélyes szakmai beszélgetés hangja lengi át az épületet.

Noha életkoromnál fogva bizonyítani nem áll módomban, mégis úgy hiszem, 1976 őszétől nyugdíjba vonulásáig sok reggel indult így az intézetben, amikor Soós István megérkezett. S ha feltennék a kérdést, mi jut róla eszembe először, bizony a derút mondanám, István (a barátainak és kollégáinak Pista) ugyanis nem szomorkás típus.

Am Soós Istvánra nem csak a *derű* jellemző. Ha lehet e sorok írója erősen szubjektív – és ilyen jeles alkalmakkor, úgy hiszem szabad –, Pista két további tulajdonsága feltétlenül említendő, s mindkettőből jócskán van mit tanulnunk. E kettő a *judicium* és az *alázat*. Napjainkban mind jobban tűnőben vannak, de István az általam ismert történészek közül azon kevesek egyike, akinek – a szakmai minőséget vagy annak hiányát illető – ítéletében, felismerésében bátran bízni lehet. Amikor manapság rendszerszerűen intézeti, tanszéki, személyes vagy épp politikai érdekek szólnak bele szintiszta szakmai kérdésekbe, ritka kincs az ő tisztánlátása. Képzettsége, olvasottsága, fantasztikus levéltári tapasztalata és nyelvtudása ebben messzemenően segíti őt. Az is igaz, hogy véleményét – ha kérdezik – kendetlenül őszinteséggel meg is mondja, ami a legkiválóbb jellemek sajátja, az pedig már nem az ő hibája, ha a fogadó fél nem akarja, vagy nem tudja az őszinte, jobbára javító célzatú szavakat befogadni.

Az alázatról. Alig akadt Pistán kívül történész, akire idősebb pályatársai ilyen mértékben számíthattak. Közismert, hogy Mályusz Elemér mellett hosszú esztendőket töltött, segítve az idős professzor kutatásait – és saját bevallása szerint: oly sokat tanulva a Mestertől. Az talán már kevésbé közismert, hogy Soós István ifjúkorában óorkutatónak indult, erős klasszika-filológiai alappal bírt, s így könnyen válhatott Mályusz mellett tiszteletbeli középkorásszá. Kettejük kapcsolatának ékes bizonyítéka, hogy István napjainkig a Mályusz-hagyaték tudományos kezelője, számos posztumusz kiadás gondozója. Majdnem ismeretlen tény ugyanakkor, hogy ugyancsak ő volt néhány barátjával Niederhauser Emil utolsó évtizedének egyik legfontosabb szerep-

lője. A mindennapi életben éppen úgy, mint a szakmában: könyvek, kéziratok beszerzésével – s ez sem akármilyen „szolgálat”.

A nagy Mesterek segítségét megtapasztalva ő is hasonlóan fordult a fiatal kollégák felé. Jómagam, amikor az intézet folyosóin először bolyongtam új munkatársként, a középkorászokon kívül senkit sem ismertem, legfeljebb neveket a könyvek címlapjairól. Talán nem meglepő, első „újkoros” kapcsolataim egyike épp Pista volt, aki hamarosan – sokadmagammal együtt – megismertetett az intézettel. Majd fiatal kollégák társaságában a lakásán, fehér asztal mellett megrendezett találkozók résztvevője is lehettem. Tudatosan, életkortól és kutatási korszaktól függetlenül, közösséget szervezett, amihez tényleg alázat és bátorság kellett. Mindezt saját kutatásai mellett cselekedve!

Hiszen valljuk be, egy történést mégiscsak a munkái minősítenek. Soós István történészi pályáját bemutatni nem egy fiatalabb, középkorkutató pályatárs dolga, ám egy dologban biztos vagyok: mostanság, amikor mázsaszám hagyják el a nyomdát olyan tanulmányok és monográfiák, melyek a megjelenésük pillanatában elavultak valamilyen vélt vagy valós divatot kiszolgálván, az alapos levéltári feltáráson alapuló kézikönyvek és dolgozatok viszonylag csekély elismertségnek örvendenek, pedig ezek sohasem mennek ki a divatból. Természettudósok (de néha történészek is) gyakran nem értik, miért van az, hogy középkorászok, koraújkorászok száz évnél is idősebb munkákat forgatnak rendszeresen. Az idő azonban világosan megmutatja majd, hogy munkáinkból mi értékálló, és mi csak pillanatnyi „felvillanás”. Soós István e tekintetben „jól pozícionálta” magát. Páratlan kutatói gyakorlata, a források nyelvének biztos ismerete dolgozatainak igazi alapot jelentenek, gondoljunk csak a Kollár- vagy a Kazinczy-levelézés kötetre, a Tápiószentmárton és Sőreg monográfiára, vagy éppen a középkorkutatók fantáziáját is erőt megmozgató *Neoacquistica Commissio* működését és iratanyagát feldolgozó nagy Századok-beli írására, hogy csak néhányat emeljek ki a sok közül.

Derű, ítélőképesség és alázat. Sok más dolog is elleshető Pistától, de ezek mindenképpen! Ezért bátran írhatom: személyében egy *jó történést és egy jó embert* adott nekem, nekünk a sors, hogy megismerhessem, megismerhessük. Köszönet érte! Végezetül már csak egy üzenet: Az olasz csizmán kívül a Tiéd a legjobb minestrone! Mindenki más csak próbálkozik...

* A szerkesztőbizottság és a szerkesztőség jelen különszámmal köszönti a 65 esztendőes Soós Istvánt.